

Vekerdi József

(1927–2015)

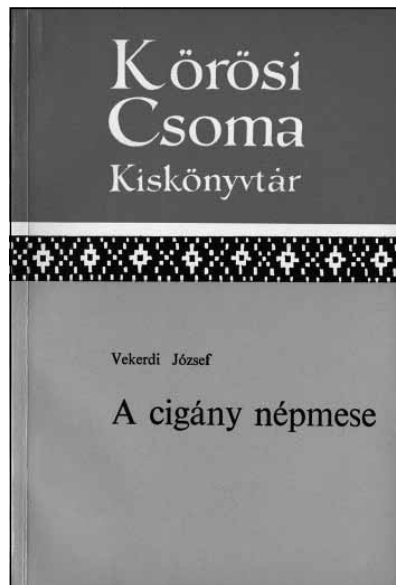
Vekerdi József Debrecenben született, értelmiségi családban. Édesapja és édesanyja is a város köztisztviselőinek örvendő tanára, iskolaigazgatója volt. Bátyja, László, tudománytörténész, polihisztor, 2009-ben hunyt el*.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Már gimnazistaként, a Református Kollégiumban kitűnt rendkívüli nyelvtelenségével: szinte anyanyelvi szinten tudott németül, Goethét fordított szanszkritra, az érettségi banketten latin nyelvű köszöntő beszédet rögtönzött. Színjeles érettségije után a budapesti elit tanárképző intézetben, az Eötvös József Collegiumban görög, latin és orosz szakon folytatta tanulmányait, de elmélyülten tanulmá-

nyozta a keleti nyelveket, a szanszkritot, pálit, óperzsát, tibetit, és számos más nyelvet is. Szakdolgozatát ógörög témából, a bukolikus költészetéről írta. Fényesen indult tudományos pályáját a történelem törte félbe. A fordulat éve után a kommunista párt felszámolta a veszélyesen önálló Eötvös Collegiumot, és Vekerdi Józsefet, az utolsó szabadon választott diákelnököt is kizárták az intézményből. Az elkövetkező években orosz, latin, szanszkritot és hindit tanított az ELTE-n. 1955-ben megkapta a nyelvtudományok kandidátusa címet. Az 1956-os forradalom leverése után háromévi börtönrre ítélték. Ő fordította angolra a deportálások elleni tiltakozó jegyzéket, és indiai kapcsolatait kihasználva ő juttatta azt el India budapesti nagykövetségére. 1959-es szabadulása után nem folytathatta egyetemi oktató munkáját, a Chinoin Gyógyszergyárban dolgozott segédmunkásként, éjjelente pedig magyarra fordította a szanszkrit irodalom színe-javát: *Kálidásza válogatott művei* (1961), *A hulladémon huszonöt meséje* (1963), *Mahábháratá-Rámájána* (1964).

1963-ban egykori collegiumi igazgatója, Keresztury Dezső vitte az Országos Széchényi Könyvtárba: régi könyveket dolgozott fel, majd 1973-ban kinevezték a Nemzetközi Csere-szolgálat élére, ahol megszervezte a határon túli magyarság könyvtámoga-

tását. Pár munkatársával mintegy 400 intézménynek – könyvtáraknak, egyházaknak, szerkesztőségeknek, egyetemi magyar tanszékeknek stb. – évente 10.000-nél több könyvet juttattak el. Egy jeles erdélyi értelmiségi egyenesen úgy fogalmazott, hogy a Ceaușescu-diktatúra idején Vekerdi József nélkül megszűnt volna Erdélyben a magyar nyelvű tudományosság. Erre a tevékenységére volt a legbüszkébb, mert úgy érezte, ezzel használt legtöbbet a magyarságnak. Közben tudományos tevékenységét sem hanyagolta el. Érdeklődése nyelvészként fordult a cigányság felé, de ő nem íróasztal mellett gyártott elméleteket, hanem járta

* Vekerdi Lászlóról Bakos István méltatását olvashatják folyóiratunk 2010. februári számában, 15. évf. 1. szám.

a cigánytelepeket, gyűjtötte a cigány népmeséket, megtanulta és beszélte az összes magyarországi cigány nyelvjárást. Kutatásairól számos könyvben számolt be, ezek közül csak az 1974-es *A cigány népmesét*, és 1983-ban megjelent nagy munkáját, *A magyarországi cigány nyelvjárások szótárát* van hely megemlíteni. Ez utóbbi 2000-ben angol nyelvű változatban is megjelent: *A Comparative Dictionary of Gypsy Dialects in Hungary*. 1977-ben *A magyarországi cigány nyelvjárások* című munkájára megkapta a tudományok doktora címet.

Közben – mintegy melleleg – társszerzője volt két egyetemi nyelvészeti jegyzetnek (*A latin nyelv története*, 1968; *Bevezetés az indoeurópai nyelvtudományba*, 1989).

Az 1980-as években olyan művek fordítása fűződik a nevéhez, amelyeket akkoriban csak ő volt képes magyarra átültetni: *Titkos tanítások. Válogatás az upanisadokból* (1987), *Buddha beszédei* (1989). A dzsaina legendák fordítását német nyelvből vállalta el, de amikor látta, hogy a német fordítás gyenge, rövid úton megtanult máhárástriul, és az eredeti szövegből dolgozott (*Nami király megtérése. Dzsaina legendák és miniatúrák az Uttaraddzshajana-szuttából*, 1984).

1992–1993-ban igazgatóként, az ügy iránti elkötelezettségből, fizetéséről lemondva próbálta az Eötvös Collegium régi szellemét helyreállítani.

1995-ben politikai okokból, méltatlan körülmények között kellett távoznia a Széchenyi Könyvtárból, de a

megalázó bánásmód sem tudta megtörni. Nyugdíjas éveiben kiteljesítette fordítói munkásságát, több ezer oldalt fordított szanszkritből, páliból: *Bhagavad-gíta* (1997), *Dhammapada* (1999), Asvaghósa: *Buddha élete* (1999), *Dzsá-takák* (1998), *Puránák* (2008).

Nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő indológia munkásságáért 2000-ben az indiai Dayawati Modi Vishwa Sanskriti Samman díjjal tüntették ki. Ő volt az első, és eddig az egyetlen magyar tudós, aki a bombayi Modi Alapítvány ötévenként kiosztásra kerülő díját megkapta.

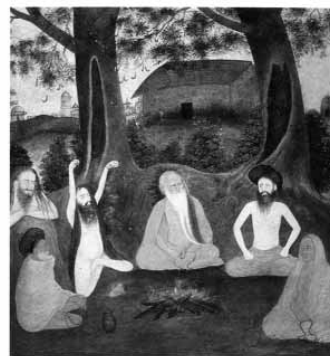
2001-ben az Országos Széchényi Könyvtár megkövette egykori munkatársát, és Bibliothecarius Emeritus címmel tüntette ki. Vekerdi József egy rá jellemző gesztussal hálálta meg a feléje nyújtott békejobbot: díjazás nélkül befejezte Apponyi Sándor hungarica-gyűjteményének 1903 óta torzóban maradt katalógusát: *Hungarica: Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften* (2004). Amit Vekerdi József rövid idő alatt kedvtelésből csak ezzel a három monumentális kötettel alkotott, az másoknak az egész életműve szokott lenni.

A kiadók kihasználták bámulatos latin tudását is, Cicerótól két művet fordított ekkor magyarra: *Tusculumi eszmecsere* (2004), *A legfőbb jóról és rosszról* (2007).

Sok egyetemi oktatonál jobban ismerte a magyar és a világirodalmat, a legkülönbélebb nyelveken hosszan idézte a magyar és a világirodalom nagy költőit. Páratlan verstani ismereteiről számos tanulmány tanúskodik, többek között a *Megjegyzések a középperzsa verseléshez* (1955), *A versforma kérdése keleti műfordításoknál* (1956), *Antik versformák a modern magyar lírában* (1969) stb.

Mindig tömören, magvasan írt. Ilyen tömör filológiai gyöngyszem az Endre és az Imre névről írott tanulmánya, amelyben megnyugtató-

PROMÉTHEUSZ KÖNYVEK · HELIKON

TITKOS TANÍTÁSOK

VÁLOGATÁS
AZ UPANISADOKBÓL

an tisztázta, hogy Imre nevünk nem germán eredetű, hanem törökös név: *Endre, Imre* (1999).

A rendszerváltozás után a régen megszolgált hivatalos megbecsülésben is része lett. 2002-ben a magyarországi cigány kultúra és az indiai irodalom terén végzett egyedülálló munkásságáért megkapta a tudósoknak adható legmagasabb állami tudományos kitüntetést, a Széchenyi-díjat.

Szellemi frissességét élete végéig megőrizte, nyolcvan évesen fogott hozzá Kálvin János latin nyelvű, két kötetes, 600 oldalas teológiai szövegének, a *János evangéliuma magyar-átzatának* a fordításához, és egy év alatt végzett vele.

Kimeríthetetlen tudásánál csak a puritánsága volt nagyobb, 50 éven át parányi, 20 négyzetméteres lakásban élt könyvei között, még külön fürdőszobája sem volt, csak egy mosdókagylója. Az anyagi javak iránt közömbös volt, ha fizetésén, nyugdíján fölül pénzhez jutott, önzetlenül szétosztotta családtagjai és barátai között. Csak szellemi dolgok izgatták, a Szellem embere volt.

BABUS ANTAL (1960, Gyöngyös) irodalomtörténész, fordító, kéziratár. Debrecenben a KLTE magyar–orosz szakán végzett 1984-ben, ugyanitt szerzett PhD-fokozatot. Budapesten él, 1986 óta az MTA KIK Kéziratára munkatársa, 2010 óta osztályvezetője. Fő kutatási területe a 20. századi magyar, valamint az orosz–szovjet irodalom. Számos folyóiratban publikált. Önállóan megjelent kötetei: *Tanulmányok Fülep Lajosról* (2003), *Árral szemben* (2012), *Egy konzervatív úr a baloldali zarándokok között* (2014).

BUDDHA BESZÉDEI

